

тком певних тенденцій сьогодення не лише у музейній справі, а й сучасних реалій, зміни акцентів у культурно-історичному житті громади Полтавщини, як і українського суспільства в цілому. Чимало з нових музейних експозицій являють собою цінність як загальноукраїнська спадщина і становлять інтерес не лише для українських відвідувачів.

Цікавими є пропозиції щодо деяких нових форм діяльності полтавських музеїв («мобільні експозиції», «екстер'єрні екскурсії» та інші), щодо підготовки музейного словника або енциклопедії по кожному з регіонів України, зокрема Полтавському, щоб дати найбільш повну інформацію про полтавських та інших українських музейників і музейні заклади. Зведені, такі регіональні видання, дозволили б створити з окремих складових повну «музейну мозаїку» України у різні історичні періоди.

Маючи більше тридцяти років «музейного стажу» (працює у Полтавському музеї авіації і космонавтики, відділі Полтавського краєзнавчого музею імені Василя Кричевського), автор наголошує на тому, що новоствореним полтавським музеям, котрі, як під час організації, так і у своїй діяльності після відкриття, намагаються керуватися новими підходами до роботи, не слід недооцінювати важливість «наукової основи» та історичного досвіду вже існуючих музейних закладів, окреслює деякі перспективи для подальшого дослідження цього досвіду.

Отже, дана монографія є першим комплексним дослідженням історичного розвитку музейної справи на теренах полтавського краю з давніх часів до початку періоду незалежності України. Етапи «музейної» історії: створення передумов, виникнення та поступ полтавського музейництва, – висвітлюються послідовно, з залученням багатьох фактичних даних, оскільки фундаментом дослідження став значний обсяг джерел різноманітного спектру. До наукового обігу введено низку нових матеріалів та відомостей за темою дослідження.

Монографія стане в пригоді не лише фахівцям у музейній галузі, а й усім, хто цікавиться проблемами музейної спадщини України, Полтавського регіону. Монографія може бути також використана у навчально-педагогічному процесі вищих, середньо-спеціальних та середніх навчальних закладів України, де готують фахівців із музеєзнавства, охорони пам'яток історії і культури, краєзнавства.

Література

Пістоленко І. О. Музеї Полтавщини (становлення та розвиток до 1991 року [Монографія] / О. І. Пістоленко : Центр пам'ятокознавства НАН України і УТОПІК. Ніжин : ПП Лисенко М. М., 2019. 512 с.

Круль Петро Франкович.

доктор мистецтвознавства, професор,
академік АН Вищої Освіти України,
завідувач кафедри теорії та історії виконавства
Інституту мистецтв
Прикарпатського національного
університету ім. В. Стефаника

РЕЦЕНЗІЯ

на монографічне дослідження Садовенко Світлани Миколаївни «Хронотопи аксіосфери української народної художньої культури»

Глибинний зв'язок національного мистецтва з етнокультурними архетипами забезпечує народна художня культура, яка в процесі еволюції художньої культури займає надзвичайно важливе місце. Хронотопний підхід до аналізу української народної художньої культури є основною складовою її семіотичного аналізу та відповідає пріоритетним тенденціям розвитку сучасної культурологічної науки.

Монографія С. М. Садовенко «Хронотопи аксіосфери української народної художньої культури», демонструючи можливості нових підходів до розгляду явищ, що багаторазово привертала увагу дослідників, є нині актуальною працею, в якій хронотопи української народної художньої культури розглядаються як втілення «ключових координат смислового поля культури».

Об'єктом дослідження виступає українська народна художня культура як система, предметом – взаємозв'язок традицій та інновацій у хронотопах української народної художньої культури.

Застосування нового методологічного підходу до структурно-функціонального аналізу української народної художньої культури в контексті теорії хронотопів дозволило авторці вперше в культурологічному знанні здійснити експлікацію поняття «народна художня культура» як ціннісно-смислової системи, ключовими елементами якої є хронотопи; диференціювати основні структурні складові української народної художньої культури як системи (фольклор, фольклоризм, художня самодіяльність, неофольклоризм); розкрити семантичні механізми аксіосфери хронотопу української народної

художньої культури через символічні іпостасі Центру, Софії та Чужого; виявити архетипні особливості хронотопу українського фольклору в ситуації постмодерну. В монографії конкретизовано і доповнено концепт хронотопу української народної казки як концентрації традиційного українського міфопоетичного простору.

Монографія складається зі вступу, 4 розділів, висновків, списку використаних джерел (677 найменувань), додатків. Загальний обсяг (356 сторінок) та обсяг основного тексту (282 сторінки) відповідають діючим вимогам.

У першому розділі «Українська народна художня культура у теоретико-методологічних вимірах культурології» здійснюється експлікація поняття та структурний аналіз української народної художньої культури на основі синтезу провідних методологічних напрямів культурології: структурно-функціонального аналізу (К. Леві-Строс, Б. Малиновські); діалогістики (школа М. Бахтіна та постбахтинівські студії (В. Малахов, В. Біблер); семіотичного підходу (Ю. Лотман, В. Топоров); феноменології (Е. Гусерль, З. Бауман), у тому числі феноменології міфу (М. Еліаде), феноменології казки (В. Пропп) й феноменології Чужого (Б. Вальденфельс, Ю. Крістева); неklasичної герменевтики (Г.-Г. Гадамер, П. Рікер, С. Аверінцев). Спільним знаменником взаємодії класичних і неklasичних парадигм стає концепт хронотопу як ключова координатна сітка структуралізації та класифікації народної художньої культури, відповідно до якої здійснюється визначення її морфології і типології. З'ясовується тлумачення головних категорій: українська народна художня культура й хронотоп. Чинником поєднання різних підходів став саме концепт хронотопу, застосування якого дало можливість автору обґрунтувати поняття «народна художня культура». Хронотоп української народної культури розглядається в двох аспектах: в світлі функціонального аналізу та інтерпретації в рамках дискурсу герменевтики. Дослідниця цілком справедливо визначає, що художня культура і, відповідно, поняття, що її позначає, ширше за мистецтво і дає визначення народної художньої культури з огляду на її структуру.

Фольклор розглядається автором як базовий елемент української народної художньої культури (підрозділ 1.2. – Фольклор як смислове ядро української народної художньої культури). Аналізуються функції фольклору, його специфічні ознаки. В річищі морфології української народної художньої культури розглядається фольклоризм (підрозділ 1.3. – Фольклоризм та неофольклоризм як результати об'єктивації форм фольклору в культурі модерну і постмодерну), який тлумачиться як особливий феномен, породжений у результаті взаємодії народної і професійної художніх систем, що представляє втілений у художньому творі індивідуально неповторний образ бачення світу митцем. Автором показано, що фольклоризм має два напрями побутування (бінарна структура) та три етапи розвитку (тріадична динаміка). «Вторинне» побутування творів усної творчості народу простежується в двох напрямках: як тематичний матеріал творів професійної музичної творчості; як «автономне» їх існування на сучасній строкатій естраді. Зазначається, що у ХХ сторіччі одержали визначення три провідні етапи побутування фольклоризму: «фольклорний напрямок», що з різним ступенем активності, зі своїми підйомами і спадами пройшов через усе сторіччя; «нова фольклорна хвиля» (60-70-і роки); «неофольклоризм» першої хвилі (початок століття) та другої хвилі (60-80-і роки).

Значний інтерес представляє поданий аналіз форм та видів самодіяльної художньої творчості та її співвідношення і взаємодія з фольклоризмом (підрозділ 1.3.2). Автор виводить, що ключовий елемент фольклоризму як артефакту фольклору складає художня самодіяльність (аматорське мистецтво), акцентує увагу на соціальній організації різноманітних втілень фольклору в межах дозвілля та аматорської сцени.

Другий розділ монографії «Хронотопіка та семантика української народної художньої культури в контексті теорії архетипів» присвячений висвітленню інтерпретацій хронотопу крізь призму взаємодії класичної та неklasичної світоглядної парадигм. У підрозділі 2.2 розглядаються архетипи як позаісторичне тло семантичного простору культури. Есплікуються поняття семантичного топосу культури у контексті теорії архетипів, міфопоетичні архетипи семантичного топосу української народної художньої культури, розглядаються ключові архетипічні фігури українського народного художнього хронотопу. Цікавою є подача української народної казки як концентрації традиційного українського міфопоетичного хронотопу (підрозділ 2.4).

Третій розділ «Аксіосфера як світоглядне підґрунтя хронотопу української народної художньої культури» являє вдалу спробу осмислення феномену традицій і новацій в художній культурі України в їх зв'язку з процесами формування нової системи цінностей на базі традиційної аксіології. Подаються традиційні моделі простору і часу в аксіосфері української народної художньої культури, яка розглядається як чинник збереження етнокультурної ідентичності.

Четвертий розділ «Трансформації аксіосфери української народної художньої культури у хронотопі неklasичної картини світу ХХ – початку ХХІ століття» розкриває становлення національної специфіки українського фольклористичного дискурсу у хронотопі аксіосфери радянської культури (підрозділ 4.1.), досліджуються трансформації української народної художньої культури у просторово-часових реаліях постмодерну (підрозділ 4.2.), простежуються шляхи збереження та відтворення традиційної аксіосфери української народної художньої культури у локальних топосах (осередках), зокрема в обласних центрах народної творчості.

Отже, актуальність монографії С. М. Садовенко «Хронотопи аксіосфери української народної художньої культури» не викликає сумнівів. Монографічне дослідження є результатом тривалої праці, демонструє можливості нових підходів до розгляду явищ, що багаторазово привертали увагу дослідників. Варто наголосити, що піднята в монографії проблема потребує активізації зусиль сучасних науковців для всебічного та об'єктивного подальшого її дослідження.

Література

Садовенко С.М. Хронотопи аксіосфери української народної художньої культури: Монографія. Київ: НАКККІМ, 2019. 356 с.